

Kakim pravnim načelom in katerim zakonitim določilom sledé izročilne pogodbe.

Spisal dr. Rupert Bežek.

(Konec.)

Več potov se v novejšej dobi, odkar je zavladal zakon z dne 16. marca 1884, izpodbijajo izvršilne pogodbe, katere se žalibože narejajo čestokrat zaradi prodirajoče siromaščine v to svrhu, da bi kak upnik tirjatev pogubil.

Lehko pa upnik uniči sodnim potom izročilnico, naj si bo narejena v obliki kupne ali pa darilne pogodbe, ker pospešuje § 30, odst. 1. prav izdatno izpodbojni postopek z določilom, da se izpodbijajo tudi takšna dolžnikova opravila, katera so deloma odplatna, deloma brezplatna, v kolikor se iz njih pokaže darilo.

Po §-u 32. napominanega zakona izpodbija lahko slehernik, čegar tirjatev je izvršilna, in kar je velevažnega pomena brez ozira na početek, če je ostalo izvršilo brezuspešno, ali pa se vsaj ni nadejati uspeha izvršilnim potom.

Po glasu §-a 35., naj se tožnikov zahtevek glasi na razveljavljenje dotične pogodbe njemu na korist, to je upniku, ne pa drugemu; izročilnica je torej za pogodnika povsem veljavna, isto tako za druge, kateri opravila mej izvrševalcem in prevzemnikom ne izpodbijajo.

S tem, da je izpodbojna tožba dopustna zoper slehernega pravnega naslednika izročevalčevega v zmislu §-a 31. zakona, uživa sleherni upnik, dasiravno se je morda prezrl v dotičnej izročilnici, tisto zakonito dobroto, kakoršna je določena tretjemu nepogodniku navedenemu pa v izročilnici; kakor se je razpravljalo že preje, sme „upnik nepogodnik“, čegar tirjatev pa je prevzemnik prevzel v plačilo, tožiti na plačilo kakor izročevalca tako tudi prevzemnika. Radi teh posledic, izvirajočih iz izpodbojnega zakona, zadobile so po mojem mnenju tudi izročilnice temeljito podlago; odslej pač ni dvomiti, da je naklonitev na korist nepogodnikom povsem veljavna; podlaga §-a 1019. obč. drž. zak. je povsem osnovana.

Po predpisu §-a 141. obč. drž. zak. je očetova dolžnost skrbeti za vzdrževanje otrok, dokler se sami živiti ne morejo;“ naravno je torej po §-u 1286. obč. drž. zak., da tudi otroci lahko izpodbijajo izročilnice iz naslova alimentacije. „Otrokom je tirjati, da se del prihodkov, ki ga lahko trpi (scil. preužitkar) položi na stran, da bi na njem si zavarovali vzdržavanje, ki jim po zakonu gre.“

Zakonodavec je tudi razvidno mislil le na novčne prihodke; slično se sme pa to določilo uporabljati tudi na prihodke gledé užitnih reči; v takem slučaju se skrbnik postavi otrokom ter zajedno kot sekvester s prihodki ravna otrokom v prid (§ 320. obč. s. r.).

Koder se v izročilnicah pokaže nad prevzeta bremena prebitek, je pogodba darilna; presežni znesek določi se navadno sinu prevzemniku na račun njegove dedščine po izročevalcih.

Izročilnica preskoči posledice izročevalčeve smrti, preskoči torej dedinstvo; po tem takem ostane navzlic takšnemu določilu presežek vendar le darilo.

Radi te oblike se ne sme vpisavati v izročilnice, kakor je to v navadi pri mnogih notarjih, da se stranki odpovedujeta pravici razdirati pogodbo radi prikratbe čez polovico prave vrednosti. Če bi bil tudi prikračen kak pogodnik po izročilnem opraviu, tak ne uživa iz §-a 934. obč. drž. zak. izvirajoče zakonite dobrote iz tega naslova; on ne more izpodbijati radi tega pogodbe; kajti „če se mora iz razmerja oseb misliti, da so hotele skleniti zloženo pogodbo nekaj z odplačilom, nekaj brez odplačila,“ ne gre nikomur tožiti radi kakšne prikratbe čez polovico.

Pač pa se oporekajo ali preklicujejo izročilnice po določenih veljavnih za darilne pogodbe, gledé katerih smo že za otroke izpregovorili, da smejo v vzdržavanje zahtevati izločitev primerne delo dohodkov. Po §-u 950. obč. drž. zak. sme pa tudi žena izročevalčeva izpodbijati pogodbo, ker jej gre pravica na vzdrževanje po §-u 91. obč. drž. zak., če bi se izročevalec branil, dajati jej iz izpogojenega preužitka primerno hrano.

Navadno se v pogodbah vpisuje odpoved izročevalčeva, da ne bo nikoli iz kateregakoli vzroka preklical izročilnice. Ali taka odpoved ne more biti na kvar odpovedi zaradi prevzemnikove nehvaležnosti, ker bi bila „nemoralna;“ celo izročevalčevi dediči smejo po §-ih 948. in 949. obč. drž. zak. v takem slučaju oporekati. Nemoralnih predmetov pa ne gre staviti v pogodbe po predpisu §-a 878. obč. drž. zak.

Nepraktičen in skoraj povsodi nerabljev v izpodbijanje kaže se § 947. obč. drž. zak. z ozirom na izročilnice; radi izgovorjenega preužitka ne zabrede lahko izročevalec v toliko revščino, da bi mu trebalo preklicati izročitev, ker je presežek, kazoč se kot pravo darilo, šestokrat jako majhen, bi mu preklic tudi dosti ne koristil, kajti z ozirom na § 947. obč. drž. zak. gredo v takem slučaju izročevalcu le „zakonite obresti od podarjenega zneska.“

Nujni dediči smejo dopolnitev „ad suppledam legitimam“ zahtevati po §-u 951. obč. drž., razveljaviti pa pogodbe ne morejo; izročilno opravilo ostane v veljavi. V toliko se mora vtesnjevati besedilo napominanega določila, „kedor ima v trenutku izročitve nujnih dedičev (in sicer otrok), ne more storiti njim na škodo nobene daritve, katera bi presegla polovico njegovega premoženja. Ako je to mero prestopil, in le-ti mlajši“ (torej ne stariši, dasiravno so tudi nujni dediči) „morejo po njegovej smrti dokazati, da čista zapuščina njegova ne doseže polovice tistega premoženja, katero je imel o času daritve, smejo od obdarjenca tirjati po primeri nazaj presežek, katerega je zoper zakon prejel.“

Kakor je uvidno na prvi pogled, se ta dokaz večinoma ponesreči; najdeš tudi radi tega jako malo razsodb najvišjega sodišča v tem oziru izišlih.

Upnikom izročevalčevim na korist ustvarjeni § 953. obč. drž. zak. prišel je po izpodbojnem zakonu z l. 1884. ob veljavo; sicer se je o posledicah že preje govorilo.

Po izročitvi porojen otrok izročevalcev sme po §-u 954. obč. drž. zak. zahtevati od prevzemnika zakonite 5% obresti

gledé podarjenega zneska, to je presežka, ali to le izrecno „v potrebi.“

Da slednjič izpregovorimo o zakonitej obliki izročilnic, tak se mora trditi, da je prvi odstavek §-a 943. obč. drž. zak. skoro neporaben; vse izročilnice se sklepajo „pismeno“, „ustnih“ izročitev ne najdeš na kmetih.

Zakon z dne 25. julija 1871, ustanavlja za darilna opravila brez resnične izročitve povsem notarsko obliko; določilo to je žalibože dvomljivo, praksa pa omahljiva; če je menil zakonodavec, da izročitev s pismom ni resnična, da je veljavna le telesna iz roke v roko, po tem je za darilne pogodbe le notarska oblika na mestu, čemur pa zopet nasprotuje določilo §-a 427. obč. drž. zak., koder je izročitev posesti s pismi ali znamenji, slehernemu vidljivimi in razločnimi, resnična izročitev.

Z ozirom na velevažnost zlasti kmetskih izročitev in prometa z nepremičnami, naj bi obveljala izključno notarska oblika, za katero se potezajo tudi Randa, Frankl in drugi.

Ker je preužitek po kmetih v resnici hudo breme za prevzemnika, težeče in ovirajoče ga v gospodarstvenem kretanju, ker sledi premnogo pravnih izročilnic, poniževalnih za izročevalca kakor prevzemnika v jednakej meri, bi bilo z ozirom na splošno siromaščino, katera je zavladala na kmetih sploh, veliko umestnejše, opustiti pri nas izročilnih opravil, ali vsaj ne ustanavljati več obsežnih preužitkov; sicer pa preužitek itak ni porodil se na podlagi slovanskega prava, slednje zahteva v skupno uživanje vseh sorodnikov jedne obitelji.

Da se dedinstvo izvrši po izročevalčevih načelih, ni treba izročilnic mej živečimi; v to svrho zadostujejo daritve na primerljivi smrti v zmislu §-a 956. obč. drž. zak., ž njimi se ljudstvo manj mami, nego po škodljivih izročilnicah v Slovencih navadnih.

